

Изложението, което помъстваме въ следващитъ редове, има за задача да посочи характера на постъжкитъ, които се правятъ отъ върховнитъ инстиутуции на българскитъ географи — Българскитъ националенъ комитетъ за география и Българското географско дружество — предъ Министерството на народното просвъщение. Настоящето изложение е трето по редъ. Въ подобенъ духъ сж съставени и преднитъ две изложения

**БЪЛГАРСКИ НАЦИОНАЛЕНЪ КОМИТЕТЪ
ЗА ГЕОГРАФИЯ**

Българско географско дружество

1. II. 1939 г.

**До Господина Министра
на народното просвъщение**

Т У К Ъ.

Уважаеми Господине Министре,

Отдавна се очакваха реформи въ учебнитъ програми на нашитъ срѣдни училища. Тъ се очакваха особено по науки, които проявяватъ трѣскаво развитие и сж извикани отъ нуждитъ на обществения ни и националенъ животъ на преденъ планъ. Точно такъвъ е случая съ географската наука, която, най-вече следъ войнитъ, е измежду наукитъ съ най-голѣмо образователно и национално-възпитателно значение. Нейнитъ досегашни програми въ всички наши училища сж стари, отживѣли, съставени върху стари методи. Не ще съмнение, че и учебницитъ съставени по тѣзи стари програми и методи и съдържащи стари факти и карти, подлежатъ сжщо на промѣна. Ето защо, отъ нѣколко години насамъ Географскитъ институтъ при Университета, Българското географско дружество, а напоследъкъ и Българскитъ националенъ комитетъ за география съ своитъ представители, които сж най-компетентни въ страната ни по научно-географскитъ въпроси, непрестанно правѣха постъпки предъ Министерството на народното просвъщение за реформи по география въ учебнитъ програми, като сжщевременно предлагаха и предлагатъ своитъ услуги за тази цель. Но за голѣмо разочарование, колкото и промѣни да сж предприети до сега, никога за тѣхъ не е искано мнението на по-горе посоченитъ институти и много естествено — извършени само отъ недостатъчно подготвени органи на Министерството, тѣзи промѣни сж съ грѣшки и недостатъци. Най-напредъ такъвъ бѣ случая съ програмата по география въ първоначалнитъ училища. Тамъ се извърля учебника по география отъ 3-то

отдѣление като ненуженъ, защото учителя можель безъ помагало да предаде на ученицитѣ общитѣ понятия : що е планина, що е долина и пр. А това е едно заблуждение, защото съвсемъ рѣдко могатъ да се намѣрятъ учители, които да иматъ добри или ясни познания по тия основни въпроси ; освенъ това, ученицитѣ безъ учебникъ, не ще могатъ да усвоятъ тия важни географски понятия.

Следъ това се предприе промѣна въ програмата по география за прогимназиитѣ, която се извърши сжщо безъ мнението на горепосоченитѣ институти, за това и въ нея при подреждане на материята сжщо сж направени грѣшки.

Трѣбваше да се предприеме установяване на типъ вѣрни карти за училищата, за да излѣзатъ отъ употрѣба много отъ разпространенитѣ до сега лоши карти и не се спекулира повече съ тѣхъ. Но по този въпросъ нищо не се направи.

На бившитѣ министри на народното просвѣщение г. г. Николаевъ и проф. Маневъ счетохме за нужно да поднесемъ следното писменно изложение за състоянието на географията въ нашитѣ сръдни училища и нуждата да се погледне по-сериозно на нейното значение :

„Излишно е да се излага грамадното значение на географията за стопанския напредѣкъ на една страна. Всѣко стопанско предприятие предполага знания за земната поврѣхнина, почвата, климата, напояването, растителния свѣтъ, подземнитѣ богатства, удобствата за съобщения и пр. Географскитѣ познания трѣбва да легнатъ въ основата на всѣки стопански планъ.

Не по-малко е значението на географията и за политическия животъ на дадена страна или народъ. Историята е дала много примѣри, че външната политика на всѣка страна трѣбва да почива преди всичко на нейната география. Днесъ се отдава сжщо голѣмо значение на географскитѣ познания за военна защита. Тѣ се използватъ рационално за тази целъ, особено въ Германия.

Географията развива способността за наблюдение, духа на търсенето, и не по-малко отъ математиката, способността за разсжждане и предвиждане. Въ времето на аероплана и радиото географскитѣ познания за земното кълбо сж необходими за всѣки интелигентенъ гражданинъ. Безъ преувеличение, може да се каже, че презъ никое друго време нуждата отъ географски познания не се е чувствувала така много, както днесъ.

Но ние подчертаваме най-вече голѣмото значение на географията за националното образование и възпитание. Въ днешнитѣ, за съжаление още вълчи отношения между народитѣ, ще бжде престжпление да се занемарятъ националната просвѣта и националнитѣ сръдства за борба, още повече у единъ малѣкъ народъ като нашия, който поради опасното си географско положение, би трѣбвало дори да напрегне и увеличи нѣколкократно националнитѣ си сили, за да може да живѣе като самостоятеленъ народъ. Тукъ се касае специално за отечествената география. Въ центъра на националното възпитание безспорно лежи любовта къмъ отечеството. Но може ли да се развие тази любовъ до степенъ на саможертва предъ олтаря на отечеството

безъ да се познава добре последното? — Разбира се, че това е абсолютно невъзможно. Често пжти сме недоволни отъ чужденцитъ, че не познавали страната ни, но ние познаваме ли я? Отечествената география, наредъ съ българската история и българскиятъ езикъ, е най-важния факторъ за националното ни възпитание. Предвидя на това голъмо значение на географията въ сегашно време Славянскиятъ географски и етнографски конгресъ въ София презъ 1936 година, взе решение да се иска отъ правителствата на славянскитъ страни да ѝ дадатъ по-широко мѣсто въ училищата. За тази целъ, бѣ поднесено решението на конгреса на Министерството на народното просвѣщение.

Въпрѣки тази голъма образователно-възпитателна стойностъ на географията, нашата общественостъ не е гледала съ достатъчно внимание върху нея, а и въ нашитъ срѣдни училища тя е слабо застъжена и на нея се е гледало до сега повече мащенски“.

Но вмѣсто благоприятенъ резултатъ отъ нашето изложение до г. министра Маневъ узнахме, съ изненада, че пакъ безъ да се зачете мнението на посоченитъ компетентни институти въ проектираната нова програма за срѣднитъ училища не само не се прави нищо за необходимото изучаване на отечествената география, но дори се съкращава една частъ отъ географията въ V класъ на реалнитъ гимназии. Не ще съмнение, че това ще бжде единъ ударъ, както на самата географска наука, така и на българското образователно и национално-възпитателно дѣло. Наистина, много чудно е, че отечествената география, която е въ основата на националното образование и възпитание, се остава да се изучава само 2 часа седмично и то заедно съ географията на другитъ съседни народи (която сжщо трѣбва да се знае добре отъ всѣки български гражданинъ) и при това само въ два срока, защото осмитъ класове нѣматъ трети срокъ. Въ състояние сме да твърдимъ, че географията на съседнитъ ни държави почти не се изучава, поради липса на време, което е голъма празнина въ образованието на нашата интелигенция. Безъ всѣко съмнение, географията на съседнитъ ни държави трѣбва да се знае отъ насъ, както тази на България. Близки и далечни събития ни показватъ колко пакостно се отрази това наше незнание при решаване националнитъ ни въпроси.

Съкращението на една частъ отъ материята за V класъ става за смѣтка на обща география, чиято материя била сродна съ метеорологията, астрономията и пр.; та метеоролози, астрономи и други могли да преподаватъ обща география.

Преди всичко до сега изучваната материя по обща география не е била много; нѣщо повече, частъта обща антропогеография отъ общата география, именно въпроситъ за броя и увеличението на човѣчеството, за раситъ, за народитъ, стопанската география, географията на селищата и пжтищата бѣше недостатъчно застъжена. А тази частъ отъ общата география днесъ е много полезна и високо ценена на всѣкжде. Отъ общата физическа география трѣбва да се предвиди повече материя по топография и картография, която ще е нуждна на ученицитъ и при отбиването на военната имъ повинностъ.

От друга страна, голѣмо заблуждение и грѣшка е да се мисли че общата география може да се преподава отъ астрономи, метеоролози, физици, геолози и пр. Такова чудо въ никоя друга страна не сжществува. Да се смѣта, че подобно нѣщо е възможно, то значи да се не познава сжщността на модерната, съвременната географска наука. Тя съвсемъ не представя сборъ отъ факти, както се смѣта отъ несведущитѣ, а обяснителна и сравнителна наука, която изучава връзката и отношенията въ пространството. Тя е синтетична и то синтетична наука въ най-висока степенъ. Географътъ не изучава фактитѣ за самитѣ тѣхъ, а за връзкитѣ и отношенията между тѣхъ и значението имъ за живота на човѣка. При това, трѣбва да се отбележи, че географътъ не изучава метеорология, за да може да се преподава отъ метеорологъ или физикъ, той изучава климатология, което не е метеорология.

За това заблуждение на Министерството сигурно е допринесълъ факта, че напоследъкъ въ Университета студентитѣ по география бѣха принудени да слушатъ допълнителни лекции по метеорология и астрономия. Но то бѣше само временно явление, поради обстоятелството, че професоритѣ г. г. Иширковъ и Ж. Радевъ неочаквано бързо заболѣха и починаха, по който начинъ преподавателитѣ по география много намалѣха. Обстоятелството, че географията се изучава въ Университета не въ Физико-математическия факултетъ, та за това въ реалнитѣ гимназии въ V класъ могло да се съкрати единъ часъ по география е сжщо неоснователно, защото това не е принципиаленъ въпросъ, а такъвъ отъ формално значение. Макарь, че напоследъкъ се обърна по-голѣмо внимание на антропогеографията, отколкото на физическата география, изобщо географията е толкова историко-филологическа наука, колкото и физико-математическа. Тя е мостъ, връзка, между тѣзи два вида науки, за това е нужно както за единия, така и за другия родъ науки. Тази формална страна на въпроса съвсемъ не измѣня фактическата, именно, че и за ученицитѣ отъ реалнитѣ гимназии сж необходими повече географски познания. И тукъ можемъ да прибавимъ, че въ Воената гимназия и въ търговскитѣ гимназии, които сж сродни съ реалнитѣ гимназии, географията се изучава 9 часа седмично. Освенъ това, известно е, че въ чужбина географията се изучава повече часа седмично, отколкото въ нашитѣ класически и реални гимназии. Въ Югославия въ всички видове гимназии географията се изучава седмично 9 часа.

Най-после, позволете ни, Господине Министре, да Ви обърнемъ внимание и върху факта, че съ намаление часоветѣ по география въ реалнитѣ гимназии, които часове и безъ това сж малко, защото както споменахме по-горе, до сега на географията се е гледало повече мащински, не ще могатъ лесно да се събиратъ достатъчно часове за учители по география и ще трѣбва преподаването по география да се дава повече като втора специалностъ на други учители, отъ което, безспорно, преподаването на географията само ще страда.

Ние смѣтаме, че ако е въпросъ за съкращение има други привилегировани до сега науки (физиката и математиката), които нѣматъ

по-голѣмо образователно-възпитателно значение и които могат по безболезнено да понесат съкращения.

Като Ви излагаме всичко това, Господине Министре, молимъ Ви най-настоятелно, да наредите да не става не само никакво съкращение на часоветѣ за материала по география, но и да увеличите часоветѣ за изучаване на отечествената география и географията на съседнитѣ държави. Значи, молимъ часоветѣ по география въ реалния и класическия отдѣлъ на гимназиитѣ да бждатъ както следва: 1) Въ пети класъ да се запази сегашното положение — 2 часа седмично: 2) Въ шести класъ часоветѣ да се увеличатъ на 2, за да може да се изучава географията на нашия материкъ Европа и на мировитѣ държави по-основно. 3) Въ седми класъ часоветѣ да се увеличатъ отъ 1 на 2, по който начинъ увеличения часъ ще се употрѣби между другото за изучаването на географията въ нашитѣ съседи. 4) Въ осми класъ при два срока ще останатъ 2 часа седмично само за основното изучаване на географията на България.

II

Вториятъ въпросъ, Господине Министре, върху който искаме да привлѣчемъ Вашето внимание е въпросътъ за историческитѣ, географскитѣ и етнографскитѣ имена и преименувания. Той отдавна е единъ отъ злободневнитѣ наши голѣми научни и национално-държавни въпроси, който още не е разрешенъ и по него се правятъ голѣми грѣшки. Бившиятъ министъръ на народното просвѣщение г. Николаевъ предприе създаване законъ за неговото уреждане. Обаче, следъ него бившиятъ министъръ проф. Маневъ нищо не направи по него. Ласкаемъ се отъ надеждата, че Вие нѣма да оставите още неразрешенъ този толкова важенъ въпросъ.

СЪ ПОЧИТЬ:

Председател на Българския националенъ
комитетъ за география

(п.) инж. Л. Божковъ

Председател на Българското географско
дружество

(п.) проф. Ив. Батаклиевъ